

• Nr 131.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till befrämjande av lantmännens andelsrörelse; given Stockholms slott den 21 februari 1930.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

J. B. Johansson.

Utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Departementschefen, statsrådet Johansson anför:

I en till Kungl. Maj:t den 1 november 1929 ingiven framställning har Sveriges allmänna lantbrukssällskap på anförda skäl hemställt om bidrag av statsmedel för sällskapets verksamhet. Framställningen gav ut på dels att för budgetåret 1930/1931 skulle beviljas ett reservationsanslag å 40,000 kronor för ordnande av revisions- och konsultationsverksamheten för jordbrukets ekonomiska föreningar, dels att ett extra

anslag å 60,000 kronor skulle anvisas såsom bidrag till sällskapet's upp-
lysnings- och organisationsverksamhet för den ekonomiska förenings-
rörelsens befrämjande.

I anslutning till berörda framställning har Kungl. Maj:t i statsverks-
proposition till innevarande års riksdag, nionde huvudtiteln punkt 78,
under hänvisning till att ärendet då ännu var föremål för utredning, före-
slagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet som kunde varda
riksdagen förelagd, såsom statsbidrag till befrämjande av jordbrukets
ekonomiska föreningsrörelse beräkna för budgetåret 1930/1931 ett belopp
av 100,000 kronor.

Sedan nämnda utredning numera avslutats, tillåter jag mig att änyo
anmäla lantbrukssällskapet's framställning.

Innan jag närmare ingår därå, vill jag erinra, att enligt de för lant-
brukssällskapet gällande stadgar sällskapet har till uppgift att tillvarata-
ga och befrämja det svenska jordbrukets intressen bland annat genom att
verka för en rationell utveckling av jordbrukets ekonomiska förenings-
rörelse genom sakkunnig rådgivande verksamhet ifråga om föreningarnas
organisation och arbetsmetoder samt genom befrämjandet av en effektiv
kontroll och revision inom föreningsväsendet.

*Sveriges all-
männa lant-
brukssällskap.*

I sin förevarande framställning anför lantbrukssällskapet i huvudsak
följande.

Ett bättre organiserande av jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse
skulle medföra en lyftning av jordbrukets ekonomi och därmed ett stjär-
kande av dess bärighet. Det är nämligen icke blott av vikt, att produk-
tionen rationaliseras utan även av minst lika stor betydelse, att jordbru-
kets marknadsförhållanden så ordnas, att jordbruket för sina produkter
och förnödenheter uppnår så gynnsamma pris, som världsmarknadens
prisläge och landets speciella förutsättningar överhuvudtaget möjliggöra.
Det svenska jordbrukets marknadsförhållanden äro, enligt vad sällska-
pet betonar, på många punkter och i olika hänseenden synnerligen ofördel-
aktiga för jordbruksnäringens utövare. Detta sammanhänger icke endast
med jordbrukarnas ofta bristfälliga kännedom om prisläget och markna-
dens förutsättningar samt jordbrukets uppdelning på en mängd små en-
heter, varigenom jordbrukarnas ställning på marknaden givetvis i och
för sig försvagas. Jordbrukets ogynnsamma ställning på marknaden beror
i hög grad även på bristande samarbete och osund konkurrens mellan jord-
brukarna inbördes. Det är enligt lantbrukssällskapet's mening otvivelak-
tigt, att en väl organiserad avsättning av jordbrukets produkter på såväl
export- som hemmamarknaden skulle medföra en högst avsevärd förbät-
ring av jordbrukets driftsresultat.

För rationalisering av jordbrukets marknadsförhållanden erfordras,
enligt vad lantbrukssällskapet framhåller, ökad ekonomisk och kommersi-
ell upplysning bland jordbrukets utövare men även en stark och livs-
kraftig jordbrukskooperation. Utan att förbise den privata handelns be-

tydelse kunde man nämligen göra gällande, att en väl utvecklad och rationellt skött andelsverksamhet är jordbrukets viktigaste hjälpmedel för tillvaratagandet och hävdandet av dess intressen på marknaden. Det krävdes emellertid härför icke endast ökad uppslutning kring jordbrukarnas egna andelsföretag utan även en rationalisering av dessa företags organisations- och arbetsformcr, så att största möjliga affärsmässighet och effektivitet uppnås vid företagens skötsel. Slutligen och icke minst krävdes ett väl organiserat samarbete mellan andelsföretagen inbördes. Om jordbrukarna genom sin kooperativa verksamhet skulle kunna uppnå ett verkligt inflytande på marknaden, måste nämligen de lokala företagen samarbeta och vid behov sammanslutas till större ekonomiska enheter, varigenom arbetsmetoderna kunde förenklas, omkostnaderna nedbringas, bättre kvaliteter uppnås och förlustbringande konkurrens undvikas. För utvecklande av föreningsverksamheten i här antydd riktning behövde lantmännen och deras andelsföretag ett för tillvaratagandet och befrämjandet av föreningsverksamhetens gemensamma intressen samlande organ, som kunde sammanföra de ledande männen inom de skilda andelsföretagen till organiserad samverkan, ordna behöflig upplysnings- och informationsverksamhet i fråga om andelsföretagens rationella skötsel, genomföra enhetlig bokföring och effektiv revision inom dessa samt för övrigt genom sakkunniga utredningar och undersökningar biträda de ekonomiska föreningarna vid lösningen av förekommande marknadsorganisatoriska problem. Genom lantbrukssällskapets under år 1929 genomförda omorganisation hade jordbrukets andelsföretag erhållit ett dylikt gemensamt organ.

Beträffande lantbrukssällskapets organisation och arbetsprogram för nu ifrågavarande upplysnings- och organisations- samt revisions- och konsultationsverksamhet har i en till framställningen fogad bilaga lämnats följande närmare upplysningar.

De till sällskapet anslutna andelsföretagen och föreningarna äro för sitt arbete sammanförda uti *sektioner*. Varje dylik omfattar alltså företag, som hava samma arbetsfält. Mejeriföreningarna bilda sålunda sin sektion, andelsslakterierna sin, äggförsäljningsföreningarna sin o. s. v. Genom denna organisationsform sammanföras de ledande männen inom varje kooperativ verksamhetsgren till samarbete gruppvis och grupperna erhålla dessutom tillfälle att träda i beröring med varandra för att behandla gemensamma frågor och ärenden, som röra andelsverksamheten i allmänhet.

Sektionernas och de av dessa utsedda sektionskommittéernas viktigaste arbetsuppgifter äro:

att sammanföra de ledande männen inom respektive föreningsgrupper till överläggningar och beslut angående åtgärder av betydelse för tillvaratagande och befrämjande av vederbörande föreningsgrupps intressen;

att föranstalta om särskilda utredningar och undersökningar uti föreningsgruppen berörande spörsmål;

att befrämja ökat ekonomiskt samarbete mellan andelsföretagen i och

för ett effektivt tillvaratagande av jordbrukets intressen på såväl export- som hemmamarknaden.

För utvecklandet och stärkandet av lantmännens föreningsverksamhet kräves framför allt upplysning om och instruktion rörande företagens inre organisation och rätta skötsel samt revisionsverksamhet. Som ett organ för dylika arbeten har av sällskapet upprättats en *föreningsbyrå*.

Arbetet inom denna kommer att omfatta upplysningsverksamhet rörande jordbrukskooperationens uppgifter och betydelse, konsultationer, utredningar och revisionsarbeten. Givetvis kunna och böra dessa arbetsgrenar ej hållas strängt åtskilda.

Ju mera föreningarna ute i landet ansluta sig till det ordnade revisionsarbetet, desto lättare kan sålunda den direkta revisionen sättas i samband med en värdefull upplysningsverksamhet ej blott angående skötseln av de reviderade företagen utan även beträffande det bästa sättet för nya föreningars bildande och den för sådana lämpligaste organisationsformen. Föreningsbyråns revisorer komma sålunda, i den mån de därtill befinnas lämpliga, att tillika få tjänstgöra som konsulenter beträffande frågor, vilka beröra de olika andelsföretagens organisation, skötsel och arbetsmetoder. Tydligt är, att just revisorn, vars uppgift är att grundligt tränga in i ett företags hela organisation och arbetssätt, bör vara den bäst skickade att ge behövlige råd och anvisningar rörande detta och andra liknande företags skötsel, för så vitt han över huvud taget besitter de personliga kvalifikationerna för konsultationsverksamhet och blivit därtill utbildad.

I den mån denna revisions- och konsultationsverksamhet utvecklas och växer skola revisorerna inriktas på att särskilt sätta sig in uti en viss gren utav föreningsrörelsen. De skola sålunda utbildas till specialrevisorer och experter för den ekonomiska skötseln av t. ex. mejeriföreningarna, inköpsföreningarna o. s. v.

Förutom denna uppdelning gruppvis måste givetvis även företagas en geografisk indelning uti olika revisionsdistrikt, ett för varje revisor.

Föreningsbyråns revisionsavdelning skall bestå av en föreståndare, som tillika är ledare för revisorsutbildningen, samt behöfligt antal revisorer — konsulenter. Varje revisor anses årligen böra medhinna revisionen av omkring 80 medelstora föreningar (andelsmejerier, inköpsföreningar, jordbrukskassor). Årskostnaderna för varje revisor, vilka kostnader skola utgå i årlig fast lön och därtill ett lämpligt avvägt dagtraktamente samt reseersättning, beräknas till 8,000 à 8,500 kronor. Omkring ³/₄ av året antages revisorn kunna användas för direkt revisionsarbete. Resten av året bör han kunna sysselsättas med upplysnings- och konsultationsverksamhet. Enligt ovanstående beräkningsgrunder komma revisionskostnaderna för en medelstor förening att uppgå till omkring 75 kronor.

Revisorernas utbildning för sin verksamhet skall ske dels genom praktiskt deltagande i revisionsarbete under handledning av utbildad revisor, dels genom nödig teoretisk specialutbildning å föreningsbyrån.

I samband med revisions- och konsultationsverksamheten kommer även att upptagas arbete för rationell och enhetlig bokföring inom de anslutna företagen.

För upplysnings- och konsultationsverksamheten skall vid sidan om föreningsbyråns revisorer och övriga tjänstemän även anlitas andra på området sakkunniga arbetskrafter. Särskilt blir detta nödvändigt i bör-

jan, innan revisionsverksamheten hunnit få så stor omfattning, att för ändamålet nödiga arbetskrafter på denna väg i tillräcklig utsträckning stå till förfogande.

I detta syfte skall sällskapet träffa avtal med i andelsverksamhetens olika grenar sakkunniga personer att under längre eller kortare tid ställa sig till förfogande för föreläsningsverksamhet och konsultationer samt för utförande av undersökningar och utredningar angående för andelsverksamheten betydelsefulla spörsmål.

En av föreningsbyråns viktigaste uppgifter är att biträda med och utföra utredningar och undersökningar avseende organiserandet av ekonomisk samverkan mellan de lokala andelsföretagen i ändamål att skapa centrala kooperativa organ för ett rationellt ordnande av jordbrukets avsättningsförhållanden. För dylikt utredningsarbete skola såväl föreningsbyråns egna arbetskrafter som särskilda experter inom skilda grupper av föreningsverksamheten anlitas.

Sällskapets upplysningsverksamhet i föreningsväsendets tjänst skall anordnas efter tvänne huvudlinjer.

Den skall sålunda för det första rikta sig till den stora massan av jordbrukare och avse att bland dessa sprida ökade insikter såväl om jordbrukets ekonomiska och kommersiella förhållanden i allmänhet som om andelsverksamhetens uppgifter och betydelse, allt i syfte att vinna jordbrukarna för en ökad anslutning till jordbrukets andelsföretag och skapa en upplyst och intresserad medlemskår inom dessa. Ifrågavarande upplysningsverksamhet skall bedrivas dels genom föredrag, dels genom broschyrer och tidningsartiklar.

Upplysningsverksamheten skall för det andra rikta sig på det inre arbetet inom föreningarna och avse att genom konsultationer samt särskilda informationskurser ge medlemmarna i föreningarnas styrelser samt företagens funktionärer ökad skicklighet i att leda och kontrollera de företag, vilkas intressen de blivit satta att bevaka. Vid dylika informationskurser, vilka skola ordnas på skilda platser i landet, så att resekostnaderna för deltagarna nedbringas, skola behandlas ämnen, som sammanhånga med föreningarnas skötsel, inre organisation och affärsverksamhet såsom kapitalanskaffning, bokföring och revision inom företagen, varukännedom, standardisering och centralisering samt lagstiftnings- och beskattningsfrågor, som beröra andelsverksamheten. Såsom lärarkrafter vid denna undervisning skola i möjligaste mån anlitas ledande personer inom den centrala jordbrukskooperationen, varigenom bland annat även uppnås, att de lokala föreningsledarna komma i personlig kontakt med en högstaledning inom andelsverksamheten på ifrågavarande område.

Här omförmälda upplysningsverksamhet skall sålunda inriktas på att rationalisera föreningarnas arbete. Skapandet av välskötta andelsföretag är också den bästa och i längden den enda effektiva metoden för vinnande av jordbrukarnas förtroende för och allmänna anslutning till den jordbrukskooperativa verksamheten.

Sällskapets avsikt är vidare att vid sidan om dess medlemsorgan, Landtmannen, Tidskrift för lantmän, utgiva en populärt hållen *tidskrift för jordbrukets föreningsväsende*. I denna tidskrift, som är avsedd för massspridning bland andelsföretagens medlemmar, skall i korta populära artiklar behandlas de olika sidorna av jordbrukskooperationen samt i övrigt ekonomiska och kommersiella spörsmål av betydelse för jordbruket.

Föreningsbyråns uppgift är även att bedriva *statistisk verksamhet* till föreningsväsendets tjänst. För detta ändamål skall föreningsbyrån dels insamla och utarbeta fortlöpande översikter över t. ex. produktionens omfattning och avsättningens storlek inom viktigare områden av andelsverksamheten, dels sammanställa årliga översikter över jordbrukskooperationens omfattning, antalet föreningar, medlemsantalet i dessa, andelsföretagens omslutning jämte andra uppgifter, som äro av intresse för belysandet av föreningsväsendets utveckling.

Vid sidan av föreningsbyråns verksamhet skall sällskapet genom sin *marknadsbyrå* bedriva upplysningsverksamhet rörande prisleförhållanden å jordbrukets produkter och förnödenheter såväl på den inhemska marknaden som i utlandet, utföra undersökningar och meddela informationer om prislägets utveckling, marknadsförhållandena, marknadsutsikter och på marknadsläget inverkan förskjutningar i produktionens omfattning, handelsförhållanden och dylika faktorer. Marknadsinformationerna skola spridas genom sällskapets egna tidskriftsorgan, genom den dagliga tidningspressen och, i den mån så är lämpligt, även genom radio.

I sin framställning framhåller lantbrukssällskapet, att dess ekonomiska resurser åtminstone tillsvidare äro starkt begränsade, varför sällskapet icke i den omfattning, som för närvarande erfordras, kunde genomföra ifrågavarande arbetsprogram. Till stöd för att statsmakterna åtminstone temporärt borde lämna direkta understöd för jordbrukskooperationens utveckling och rationalisering anför sällskapet jordbrukets bekymmersamma läge i allmänhet samt den svaga ekonomi, med vilken många av jordbrukets andelsföreningar hava att kämpa. Den upplysning och reorganisation, som i stor omfattning och framför allt i de svagare föreningarna erfordrades, för att jordbrukskooperationen skall på ett mera tillfredsställande sätt fylla sin uppgift, skulle därför, om föreningarna måste helt lita till egna resurser, taga allt för lång tid att genomföra. Jordbrukets svaga ekonomiska läge påkallade emellertid snar förbättring. Det syntes därför rimligt, att staten, som för närvarande måste vara varmt intresserad av alla rationella åtgärder till jordbruksnäringens förkovran, lämnar jordbrukets andelsföretag en viss hjälp till självhjälp och såmedelst påskyndar det nämnda rationaliseringsarbetet. Man torde också kunna göra gällande att, när staten i så stor omfattning, som nu är fallet, understödjer arbetet på höjandet av jordbrukarnas tekniska skicklighet och stegringen av produktionen inom jordbruket, staten även bör vara intresserad av att stödja det upplysningsarbete, som erfordras för ett bättre ordnande av jordbrukets marknadsförhållanden.

Den erforderliga verksamheten för åstadkommandet av en sund och kraftig utveckling av jordbrukets andelsrörelse anser lantbrukssällskapet lämpligen kunna inordnas under nedanstående tvenne huvudrubriker.

1. *Ordnad revisions- och konsultationsverksamhet*, som skulle avse att förbättra andelsföretagens skötsel och arbetsmetoder.

2. *Allmän upplysnings- och organisationsverksamhet*, som skulle avse att sprida kännedom om andelsverksamhetens uppgifter och betydelse för

jordbruket, att organisera nya föreningar och att åstadkomma ekonomisk samverkan mellan andelsföretagen inbördes.

Beträffande grunderna för beräkning av de erforderliga statsbidragen anför lantbrukssällskapet följande.

Statsunderstöd till en *ordnad revisions- och konsultationsverksamhet* synes enligt sällskapets uppfattning böra utgå till de ekonomiska föreningarna direkt såsom *bidrag* till täckandet av kostnaderna för ifrågasvarande ändamål, under förutsättning att föreningarna själva även bidra till dessa utgifter. Genom att föreningarna själva bära en viss del av kostnaderna för det revisions- och konsultationsarbete, varom här är fråga, skapas enligt sällskapets förmenande den bästa garantien för att de för ändamålet använda statsmedlen även komma till största möjliga nytta. Det är även av vikt, att statsanslagen ställas till föreningarnas förfogande under så fria former som möjligt. Den hjälp till självhjälp, som här avsåges, skulle påtagligen komma till största möjliga nytta och användning, om den förmedlades till de olika föreningarna genom något av deras egna centrala organ.

Det är givet, att kostnaderna för här omfördälda revisions- och konsultationsförrättningar kunna växla inom mycket vida gränser, beroende på de skilda föreningarnas storlek och läge samt övriga på uppdragets omfattning inverkan omständigheter. Lantbrukssällskapet föreslår följande grunder för statsanslagets beräkning.

Statsbidrag till *revision* genom fackutbildad revisor synes böra utgå till föreningar, vilkas årsomsättning ej överskrider en miljon kronor, och med ett belopp av högst 100 kronor per år och förening samt högst hälften av hela kostnaden för ifrågasvarande revision.

Statsbidrag till av sakkunnig person utförda särskilda *konsultationsförrättningar* synes böra utgå med ett belopp av högst 50 kronor per förrättningsdag, dock så att statsbidraget utgör högst hälften av föreningens totalkostnad (dagtraktamente och reseersättning) för ifrågasvarande förrättning.

För erhållande av ovannämnda statsbidrag böra av föreningarna anlita revisorer respektive sakkunniga vara auktoriserade av Sveriges allmänna lantbrukssällskap, som även äger att förmedla verksamheten ifråga samt å föreningarnas vägnar genom företeende av från dessa utställda fullmakter och räkningar över förrättningskostnaderna uppbära ifrågasvarande statsanslag.

Genom lantbrukssällskapets godkännande av revisorer och för konsultationer anlitate sakkunniga bör nödig garanti erhållas för att endast fullt kompetenta arbetskrafter användas för verksamheten ifråga. Sällskapet torde nämligen genom sin verksamhet i övrigt och såsom ett gemensamt men dock från direkt affärsverksamhet inom företagen fristående organ för hela föreningsverksamheten på jordbrukets område anses äga nödig kompetens för en dylik auktorisation, på samma gång som organisationen och ledningen av ifrågasvarande verksamhet härigenom kommer att direkt utövas av andelsföreningarnas i sällskapets styrelse valda förtroendemän.

Med hänsyn till såväl det föreliggande behovet som möjligheterna att erhålla sakkunniga arbetskrafter för den ifrågasvarande verksamhetens bedrivande beräknar lantbrukssällskapet, att 20,000 kronor skulle vara

erforderliga för revisionsverksamheten och likaledes 20,000 kronor för konsultationsverksamheten eller tillhopa 40,000 kronor, vilket belopp alltså skulle anvisas såsom statsanslag för budgetåret 1930/1931.

För bedrivandet av den *allmänna upplysnings- och organisationsverksamheten* till jordbrukskooperationens befrämjande erfordras, enligt vad lantbrukssällskapet framhåller, ett omfattande arbete. Till närmare belysande härav anföres följande.

Skall jordbrukets föreningsväsende erhålla den önskade och för ett rationellt ordnande av jordbrukets avsättningsförhållanden nödiga omfattningen, måste en effektiv muntlig såväl som skriftlig upplysningsverksamhet organiseras. Omfattande utredningar och undersökningar måste företagas för åstadkommandet av ett väl ordnat ekonomiskt samarbete mellan de särskilda andelsföretagen. Experter för skilda områden av föreningsväsendet måste för detta ändamål anlitas. Sammanträden med dessa experter och med de ledande männen inom andelsföretagen ute i bygderna måste anordnas i och för överläggningar och beslut i de föreliggande organisationsspörsmålen. Hela denna verksamhet kommer därför att draga betydliga kostnader. Det ligger även i sakens natur, att kostnaderna för ifrågavarande verksamhet i många fall icke kunna direkt påföras någon särskild förening. Med hänsyn till jordbrukets ekonomiska svårigheter och det föreliggande behovet att snarast möjligt bringa ordning och reda inom jordbrukets marknadsförhållanden är det emellertid synnerligen önskvärt, att här omförmälda organisationsarbete med det snaraste kommer till utförande.

Lantbrukssällskapets avsikt är, såsom förut framhållits, att med all kraft och i så stor omfattning, som dess för ändamålet tillgängliga medel det möjliggöra, bedriva upplysningsverksamhet och arbeta för en bättre organisation av jordbrukets föreningsväsende i överensstämmelse med de ovan angivna grundlinjerna. Såsom en fri och oberoende sammanslutning av jordbrukets utövare vill sällskapet givetvis icke ifrågasätta något statsunderstöd för bedrivandet av dess allmänna verksamhet. Sällskapets mening är även, att dess ifrågavarande arbete i föreningsväsendets tjänst framdeles skall kunna finansieras enbart medelst från de anslutna andelsföretagen inflytande avgifter. Sällskapet saknar emellertid för närvarande möjligheter att uteslutande med egna medel genomföra här omförmälda upplysnings- och organisationsarbete i den omfattning och med den skyndsamhet, som nu kräves.

Med hänsyn till, att en kraftig och sund organisation av det svenska jordbrukets föreningsväsende är av utomordentlig vikt för hela jordbruksnäringen och sålunda även är av stort allmänt intresse, torde det kunna förutsättas, att staten skall finna skäl föreligga att genom ett lämpligt avvägt anslag stödja ifrågavarande verksamhet. Härigenom skulle vinnas, att den uppräckning och reorganisation av jordbrukets föreningsrörelse, som är så starkt av behovet påkallad, skulle kunna genomföras effektivare, på kortare tid och i större omfattning än eljest skulle vara fallet.

Det ligger i sakens natur, såsom även förut framhållits, att det är av stor betydelse, att ett eventuellt statsanslag för ifrågavarande ändamål lämnas under så fria och otvungna former som möjligt. Att binda verksamheten genom detaljerade bestämmelser skulle icke föra till målet utan rent av kunna skada föreningsväsendets sunda utveckling. Den verk-

samhet, som här avses, är även av så skiftande natur, att några generella former för beräkning av kostnaderna för de i verksamheten anlitade arbetskrafterna näppeligen kunna på förhand uppställas.

Av skäl, som sålunda anförts, anser lantbrukssällskapet lämpligast, att ett statsanslag för här avsedda ändamål ställes till sällskapets förfogande såsom ett engångsanslag. Med hänsyn till det föreliggande behovet räknas med ett anslag å minst 60,000 kronor.

Över ifrågakvarande framställning hava yttranden infordrats från jordbruksutredningen, lantbruksstyrelsen och statskontoret.

Jordbruksutredningen anför i utlåtande den 28 november 1929 i huvudsak följande. *Jordbruksutredningen.*

Det ogynnsamma ekonomiska läge, vari jordbruket sedan några år ånyo befinner sig efter den av särskilda omständigheter framkallade goda konjunkturen under världskriget och den närmare tiden därefter, beror på ett flertal samverkande faktorer. Utan att i detta sammanhang kunna ingå på en närmare analys härav, må endast framhållas, att orsakerna torde vara att söka såväl i det internationella marknadsläget som i en inom landet så småningom inträdd försämring i jordbrukets förutsättningar att hävda sin plats i förhållande till den industriella produktionen. Vad angår sist avsedda företeelse måste det anses ställt utom tvivel, att försämringen i läget är att tillskriva en förskjutning till jordbrukets nackdel i jordbruksprodukternas bytesvärde i förhållande till andra nyttigheter, särskilt industriprodukter. Till ansenlig del beror detta säkerligen på djupt liggande orsaker av såväl politisk och social som ekonomisk natur. Huruvida ett förbättrat läge för jordbruket därutinnan kan åstadkommas genom ingripande i en eller annan form från det allmännas sida i utvecklingens gång, må nu lämnas osagt. För sin del har jordbruksutredningen den icke lätta uppgiften att söka klarlägga detta problem och har i sådant syfte igångsatt och planerat vissa förberedande utredningar och överläggningar.

Emellertid finnas otvivelaktigt också andra mera gripbara orsaker till de rådande missförhållandena. Vid upprepade tillfällen under senare år har med styrka blivit framhållet, att en icke obetydlig del av skulden till jordbrukets ogynnsamma ekonomiska utveckling är att söka i lantmännens bristande förutsättningar i kommersiellt hänseende och deras i stort sett ringa förståelse för nödvändigheten utav ekonomisk och organisatorisk samverkan för ordnande av jordbruksprodukternas avsättning.

Jordbruksutredningen har redan vid utredningsarbetets planläggning haft sin uppmärksamhet fäst på sistberörda spörsmål. I den mån jordbruket i allt större utsträckning övergått från naturhushållning till penninghushållning, har för denna produktionsgren, liksom för andra, blivit ett oundgängligt villkor icke blott att producera utan att producera och sälja. Härför kräves i första hand, att den enskilde tillvinner sig en starkare kommersiell inställning i skötseln av sitt jordbruksföretag. Men det fordras också av honom, att han med öppet sinne för den organisatoriska sidan av jordbrukets avsättningsproblem lämnar sin effektiva medverkan till en sund och kraftig utveckling av jordbrukets andelsrörelse. Vad en sådan andelsrörelse kan betyda för avsättningen av

jordbrukets produkter belyses genom utvecklingen i Danmark och Finland. Vid studieresor, som medlemmar av jordbruksutredningen sistlidne vår företagit till dessa länder, erhöles i skilda hänseenden bekräftelse härpå. Det må visserligen medgivas, att förutsättningarna öfverhuvud taget för jordbruket och dess binäringar i Danmark i viss mån icke äro jämförbara med dem, som råda i vårt eget land. Men även om så är fallet, borde denna omständighet icke med fog kunna anföras som tillräckligt bevis för att en effektiv andelsrörelse icke skulle kunna här uppkomma och utvecklas. Den svenske lantmannens erkända självständighetssträvan, som förvisso är en nationell tillgång av betydande värde, borde icke skymma blicken för vad inbördes sammanhållning betyder för uppnående av bättre ekonomiska förhållanden på jordbruksområdet. I valet mellan å ena sidan obegränsad självständighet under fortsatt ekonomisk svaghet och å andra sidan enig samverkan med ökad ekonomisk styrka borde avgörandet icke vara svårt. Vad som kräves är emellertid vidsträckt och intensiv upplysningsverksamhet bland jordbrukarnas djupa led samt en redan under den grundläggande utbildningen systematiskt genomförd betoning av avsättningsproblemets betydelse.

Med utgångspunkt från nu angivna synpunkter har jordbruksutredningen å ena sidan trätt i samarbete med de kommitterade, som verkställa utredning rörande den lägre lantbruksundervisningens ordnande, för att för dem framhålla vikten utav, att ökat utrymme må vid lantbruksundervisningen givas åt utbildning i lantbrukets avsättningsförhållanden. Å andra sidan har jordbruksutredningen hållit sig i kontakt med de strävanden, som varit å bane inom Sveriges allmänna lantbrukssällskap för att söka tillskapa en effektivt arbetande central för befrämjande av jordbrukets andelsrörelse och för åstadkommande av erforderlig ekonomisk stadga och sundhet inom föreningsväsendet. I den kommitté, som av lantbrukssällskapet erhållit i uppdrag att utreda och framlägga förslag till lämplig organisation för denna del av lantbrukssällskapets arbete, har sålunda till en början en samt sedermera två av jordbruksutredningens medlemmar deltagit, nämligen herrar N. Adler och A. Pehrsson i Bramstorp. Dessa hava för sin del medverkat till framläggande av det förslag, som innefattas i lantbrukssällskapets förvarande framställning.

För egen del uttalar jordbruksutredningen sin anslutning till de av lantbrukssällskapet utvecklade synpunkterna med avseende å behovet av en rationellt ordnad upplysnings-, organisations- och revisionsverksamhet till befrämjande av jordbrukets andelsrörelse. Denna verksamhet måste omhänderhavas av ett med tillräckliga ekonomiska resurser utrustat centralorgan, som är i stånd att handhava ledningen av organisationsarbetet, att bedriva en saklig och effektiv upplysningsverksamhet samt att genom ett fackligt revisionsarbete skapa garantier för en sund ekonomisk utveckling av rörelsen. Avsikten med den av lantbrukssällskapet nyligen företagna omorganisationen har varit att göra sällskapet ägnat till att bliva ett dylikt centralorgan.

I fortsättningen av sitt utlåtande erinrar jordbruksutredningen om ti-

digare för motsvarande ändamål beviljade statsanslag. Av 1918 års riksdag anvisades sålunda å extra stat ett anslag av 10,000 kronor till främjande av upplysningsverksamhet rörande föreningar för ordnande av avsättningen av lantmannaprodukter ävensom beträffande jordbrukskasserörelsen. Bestämmelser rörande statsbidrag från detta anslag meddelades i kungörelse den 3 december 1918 (nr 971). Enligt dessa bestämmelser, som skulle lända till efter rättelse tillsvidare så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisades, skulle statsbidrag kunna utgå för sådana av hushållningssällskap vidtagna åtgärder, som avsåge att främja upplysningsverksamhet rörande föreningar för ordnande av avsättningen av lantmannaprodukter ävensom beträffande jordbrukskasserörelsen, vare sig genom mera allmän upplysningsverksamhet i angivna syfte eller genom lämnande av råd och upplysningar vid bildande av dylika sammanslutningar, tillhandahållande av normalstadgar, formulär och dylikt. — Motsvarande anslag 10,000 kronor anvisades sedermera årligen till och med år 1922. För budgetåret 1923/1924 beviljades allenast ett belopp av 8,000 kronor för tillgodoseende av redan anmälda anslagsbehov för kalenderåret 1923.

Vad beträffar de särskilda ändamål, för vilka statsanslag begäres i lantbrukssällskapets nu ifrågavarande framställning uttalar jordbruksutredningen följande.

Då frågan om statsbidrag för *organisations- och upplysningsverksamhet* till befrämjande av jordbrukets andelsrörelse nu ånyo förts genom den av Sveriges allmänna lantbrukssällskap gjorda ansökningen, får jordbruksutredningen för sin del tillstyrka, att anslag må för ändamålet beviljas. Visserligen är jordbruksutredningen, som i fortsättningen av sitt arbete skall söka utarbeta en plan för andelsverksamhetens ordnande inom jordbrukets skilda grenar, ännu icke i tillfälle att slutligt bedöma, huruvida uppgiften som centralorgan för andelsrörelsen bör tilläggas lantbrukssällskapet. Men då det måste anses synnerligen angeläget, att planmässiga åtgärder för andelsrörelsens befrämjande må kunna vidtagas så snart som möjligt, torde hinder icke på denna grund böra möta att bereda erforderliga bidrag av statsmedel redan för budgetåret 1930/1931. Anslaget torde böra ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att användas, i den mån närmare riktlinjer för andelsverksamhetens ordnande inom skilda produktionsgrenar bliva utarbetade och av Kungl. Maj:t godkända. Därvid ligger det, enligt vad jordbruksutredningen önskar framhålla, särskild vikt vid att tillse, att organisationen av arbetet må bliva så ändamålsenlig och effektiv som möjligt. Erfarenheten torde hava visat, att en sådan uppdelning av anslagsmedlen, som skedde enligt den 1918 beslutade ordningen, icke kan anses lämplig. Nödvändigt är, att verksamheten centraliseras och att statens bidrag ställes till den centrala ledningens förfogande. Endast om så sker, kan man förvänta några mera påtagliga praktiska resultat av de av staten för ändamålet gjorda uppoffringarna. Förslag i ämnet kommer att av jordbruksutredningen framläggas under loppet av 1930.

Vad beträffar det av lantbrukssällskapet begärda anslaget för *revisions- och konsultationsverksamhet* bland jordbrukets andelsföreningar

torde böra framhållas, att åtgärder för reorganisation av den svenska jordbrukskooperationen i första hand torde böra inriktas på att stärka och konsolidera redan befintliga föreningar. Härvidlag bör en revisions- och konsultationsverksamhet av den art, som av lantbrukssällskapet planerats, hava viktiga uppgifter att fylla. Enligt den avsedda ordningen för anslaget disponerande skulle de såsom revisions- och konsultationsbidrag utgående beloppen efter hand lyftas av lantbrukssällskapet för att tilldelas de särskilda föreningar, som sökt sällskapets medverkan för revisions- eller konsultationsändamål. Då riktlinjerna för verksamheten i stort sett synts jordbruksutredningen lämpliga, tvekar jordbruksutredningen icke att tillstyrka, att anslag av statsmedel ställes till förfogande.

Vad angår de begärda statsanslagens storlek synes enligt jordbruksutredningens uppfattning det till upplysnings- och organisationsverksamhet avsedda beloppet 60,000 kronor knappast vara tillräckligt för att stå i rimlig proportion till de betydande arbetsuppgifter och kostnader, som i detta sammanhang måste tagas i betraktande. Emellertid vill jordbruksutredningen icke ifrågasätta, att högre anslagsbelopp skall beräknas för nästa budgetår, särskilt som närmare riktlinjer för verksamhetens bedrivande under en längre tidsperiod ännu icke hunnit utarbetas. Mot det för revisions- och konsultationsändamål beräknade beloppet 40,000 kronor har jordbruksutredningen intet att erinra. Båda anslagsbeloppen torde böra givas karaktären av reservationsanslag.

Jordbruksutredningen hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärd för anvisande å riksstaten för budgetåret 1930/1931 av dels ett reservationsanslag å 60,000 kronor till upplysnings- och organisationsverksamhet till befrämjande av jordbrukets andelsrörelse, dels ock ett reservationsanslag å 40,000 kronor såsom bidrag till bekostande av revisions- och konsultationsverksamhet bland andelsföreningarna i enlighet med det av Sveriges allmänna lantbrukssällskap framlagda förslaget.

Lantbruks-
styrelsen.

Lantbruksstyrelsen anför i utlåtande den 18 december 1929 i huvudsak följande.

Lantbruksstyrelsen, som i allmänhet finner alla lämpliga åtgärder till stärkande av jordbrukets självhjälp genom sammanslutning värda stöd, ansluter sig i princip till förslaget. Styrelsen anser sig dock böra framhålla att, då här ifrågasättes, att statsbidrag må utgå med hälften av kostnaden för ett arbete, som ledes av förmedlaren av statsbidraget, det torde vara nödvändigt, att taxa för arbete och reseersättning, som här avses, prövas och fastställs av Kungl. Maj:t. Om det ifrågasatta anslagsbeloppets storlek kan lantbruksstyrelsen i brist på varje fast utgångspunkt för dess beräkning icke yttra sig.

Om det också såsom allmän regel torde kunna förutsättas, att affärsdrivande företag, sådana som jordbrukets kooperativa organisationer, själva skola kunna bära egna revisionskostnader, så anser sig dock lantbruksstyrelsen med hänsyn till rådande förhållanden böra såsom en tillfällig åtgärd tillstyrka det begärda anslaget beviljande.

Verksamheten till vidgande av jordbrukets andelsföreningsrörelse skulle enligt förslaget gå ut på allmän upplysning och organisation. Nä-

gon mera ingående redogörelse, huru denna verksamhet tänkts ordnad, har icke lämnats och ännu mindre någon verklig kostnads-kalkyl. Sällskapet har därför föreslagit, att ett engångsanslag av 60,000 kronor skulle ställas till sällskapets förfogande för ändamålet. Enligt vad lantbruksstyrelsen inhämtat, skulle den verksamhet, som detta anslag avser att möjliggöra, sträcka sig över ett flertal år framåt. En av staten bekostad, åt enskild organisation anförtrodd verksamhet efter sådana linjer torde väl, såvitt lantbruksstyrelsen har sig bekant, knappast förut förekommit. Därest medel för den ifrågasatta verksamheten må befinnas böra ställas till sällskapets förfogande, böra dessa här liksom i andra snarlika fall utmätas för ett år i sänder efter det behov, som skäligen kan anses föreligga. Då inga bestämda regler för anslaget utgående lära kunna fastställas, synes anslaget tillgodonjutande böra vara förenat med skyldighet att årligen avgiva berättelse om och ekonomisk redogörelse för dess användande.

Jordbruksutredningen har emellertid anfört, att utredningen själv upptagit frågan om jordbruksandelsföreningsverksamhetens organisation till behandling och att utredningen icke är beredd att nu taga ställning till spörsmålet, huruvida statsmedel till upplysningsverksamhet å området ifråga och organisation av denna föreningsverksamhet böra ställas till lantbrukssällskapets förfogande eller ej. Utredningen, som lär hava omfattande åtgärder till utveckling av jordbrukskooperationen inom landet under översvägande, anser redan för budgetåret 1930/1931 minst 60,000 kronor vara behöfliga för ändamålet och föreslår, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen begära, att detta belopp måtte ställas till Kungl. Maj:ts förfogande utan direktiv, huru de skola utnyttjas.

Lantbruksstyrelsen, som väl känner de svårigheter, vilka möta varje försök att genomföra en mera allmän jordbrukskooperation och som anser en sådan verksamhet utgöra en mycket beaktansvärd grund för en förbättring av jordbrukets ekonomiska läge, anser sig böra tillstyrka, att medel för ifrågavarande ändamål ställas till Kungl. Maj:ts förfogande. Med anledning av den ståndpunkt, jordbruksutredningen intagit till lantbrukssällskapets förslag, anser sig lantbruksstyrelsen icke böra föreslå, att Kungl. Maj:t nu tager närmare ställning till frågan om anslaget användande.

Lantbruksstyrelsen förordar alltså bifall dels till lantbrukssällskapets framställning om anvisande för budgetåret 1930/1931 av ett reservationsanslag av 40,000 kronor att i mån av behov tillhandahållas för anordnande av revisions- och konsultationsverksamhet inom jordbrukets ekonomiska föreningar, under förutsättning likväl att hänsyn toges till vad styrelsen ovan i denna del anfört, dels ock till jordbruksutredningens förslag om anvisande av 60,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande till upplysnings- och organisationsverksamhet för främjande av jordbrukets andelsrörelse.

Statskontoret har, under framhållande av att förevarande spörsmål i *Statskontoret*. väsentliga delar undandraga sig dess bedömande, anmält, att ämbetsverket funnit sig böra biträda vad lantbruksstyrelsen i ärendet anfört. Emellertid har statskontoret velat ifrågasätta, huruvida icke, susom ock

av jordbruksutredningen föreslagits, jämväl de medel, vilka kunna varda beviljade till upplysnings- och organisationsverksamhet för främjande av jordbrukets andelsrörelse, lämpligen böra anvisas såsom reservationsanslag.

*Departements-
chefen.*

Vid diskussionen rörande orsakerna till jordbruksnäringens otillfredsställande ekonomiska läge har från skilda håll och vid flerfaldiga tillfällen blivit framhållet, att skulden till den i stort sett ogynnsamma räntabiliteten hos jordbruksföretagen i ej ringa utsträckning ligger hos lantmännen själva, i det att de icke förstått att tillägna sig erforderlig kommersiell inställning i sitt arbete för produkternas avsättning och icke heller visat tillräcklig förståelse för ekonomisk och organisatorisk samverkan. Det torde icke kunna förnekas, att förhållandena i vårt land i nu angivna hänseende måste betecknas såsom mindre tillfredsställande. Andelsrörelsen på jordbruksområdet har ingalunda nått den utveckling, som är nödvändig för att den skall motsvara kraven på en effektivt arbetande kommersiell organisation i jordbrukets tjänst. Detta gäller såväl försäljningsföreningarna som inköpsorganisationerna och avser både handeln inom landet och exporten. Erfarenheterna från andra länder belysa bäst, vad en väl utvecklad andelsrörelse kan betyda för jordbruket i kommersiellt hänseende. Även om, såsom jordbruksutredningen framhållit, förutsättningarna för jordbruket och dess binäringar i exempelvis Danmark i viss mån icke äro jämförbara med dem, som råda i vårt eget land, borde det dock icke vara omöjligt att även hos oss få till stånd en sådan samverkan mellan jordbruksidkarna, som är en oundgänglig förutsättning för en välordnad avsättning av lantbrukets produkter.

För att åstadkomma en starkare kommersiell inriktning hos lantmännen av mera allmän och varaktig natur kräves till en början, att jordbrukarungdomen redan på den fackliga utbildningens tidigare stadier liksom ock under den fortsatta undervisningen bibringas grundliga kunskaper om lantbrukets kommersiella problem. Utbildningen bör läggas så, att eleverna bliva väl förtrogna med varuavsättningens organisation såväl på hemmamarknaden som på exportmarknaden samt erhålla nöjaktig kännedom om olika på avsättningen och prisbildningen inverkan faktorer. Ett viktigt led i utbildningen bör utgöras av ett studium av andelsrörelsens principer, syften och arbetsformer.

En sådan redan på ett tidigt stadium åstadkommen kommersiell inriktning hos lantmännen skulle föra med sig en bättre förståelse för marknadens växlande behov och önskemål. Vidare skulle därmed följa en större uppskattning av kvalitetsproduktionens betydelse och vikten av enhetlighet i kvalitets-hänseende — faktorer, som äro av avgörande betydelse ur pris- och avsättningssynpunkt. Slutligen skulle en starkare kommersiell betoning hos jordbruksidkaren otvivelaktigt också leda till större intresse för en sådan effektiv samverkan mellan producenterna, som kunde

åtminstone i någon mån motverka de ogynnsamma konsekvenserna av den för jordbruket utmärkande, ofrånkomliga splittringen i produktionshänseende.

Då frågan om den lägre lantbruksundervisningens planläggning för närvarande är föremål för utredning genom särskilda sakkunniga, torde det vara för tidigt att nu gå närmare in på detta spörsmål. Jag har emellertid ansett mig böra i detta sammanhang bringa angivna synpunkter i erinran på grund av den vikt, som bör tillmätas desamma vid behandlingen av frågan om lämpliga åtgärder för befrämjande på längre sikt av jordbrukets avsättningsförhållanden.

För att andelsrörelsen på jordbruksområdet skall kunna bringas till större livaktighet och utveckla sig i önskvärd riktning erfordras emellertid också andra mera omedelbart verkande åtgärder. Frågan härom är för närvarande under behandling inom jordbruksutredningen, som enligt vad som uttalas i dess i förevarande ärende avgivna utlåtande har för avsikt att därutinnan inkomma med förslag redan under innevarande år. Vad som erfordras är givetvis i första hand ett intensivt upplysnings- och organisationsarbete, vilket måste, om det skall kunna uppnå erforderlig effektivitet, bedrivas av ett med tillräckliga ekonomiska resurser utrustat centralorgan. Otvivelaktigt torde en av orsakerna till den relativt ringa utbredning, som andelsrörelsen vunnit inom vårt lands jordbruk, ligga däri, att ett sådant centralorgan av tillräcklig auktoritet och försett med nödiga medel hittills saknats.

Med hänsyn till nu angivna förhållande bör det hälsas med tillfredsställelse, att sådan enighet bland lantmännen kunnat uppnås, som ledde till den under föregående år beslutade omorganisationen av Sveriges allmänna lantbrukssällskap i syfte att i denna sammanslutning erhalla det behövliga centrala organet bland annat för andelsrörelsens befrämjande. Beträffande sällskapets nya organisation och arbetsprogram tillåter jag mig hänvisa till den av mig förut återgivna redogörelsen härför. Sammanfattningsvis må här endast erinras, att verksamheten skulle gå ut på dels en ordnad revisions- och konsultationsverksamhet, som skulle avse att förbättra andelsföretagens skötsel och arbetsmetoder, dels en allmän upplysnings- och organisationsverksamhet. Denna skall avse att sprida kännedom om andelsverksamhetens uppgifter och betydelse för jordbruket, att organisera nya föreningar och att åstadkomma ekonomisk samverkan mellan andelsföretagen inbördes.

I stort sett synas mig de för verksamheten uppdragna riktlinjerna vara lämpliga och ändamålsenliga. Efter vad jag inhämtat är omorganisationen för närvarande under genomförande. Sällskapet lär redan ha vunnit tillslutning av över 300 andelsföreningar inom skilda grenar av lantushållningen, omfattande i runt tal 100,000 medlemmar, och ytterligare andelsföreningar väntas inom den närmaste tiden komma att ansluta sig. Den i redogörelsen omnämnda föreningsbyrån har nyligen

börjat sin verksamhet, ehuru väl med valet av ledare för densamma fått anstå, till dess sällskapets styrelse i dess nya sammansättning hunnit konstituera sig.

Då lantbrukssällskapet under åberopande av jordbrukets svåra ekonomiska läge och andelsföreningarnas i allmänhet svaga ekonomi nu värdjat till statsmakterna för erhållande av ekonomiskt bidrag till arbetet för andelsrörelsens befrämjande, synes mig denna framställning under förhandenvarande förhållanden vara förtjänt av beaktande.

Vad först beträffar den av sällskapet planerade *revisions- och konsultationsverksamheten* må framhållas, att andelsrörelsens framgång överhuvudtaget till väsentlig del är beroende därav, att utvecklingen sker efter sunda och rationella ekonomiska principer, så att bakslag i form av fallissement bland föreningarna i möjligaste mån undvikas. Erfarenheten har lärt, att knappast någonting är i så hög grad ägnat att motverka andelsrörelsens tillväxt som inträffande förluster genom föreningars konkurs eller likvidation. Verkningarna härav kunna, även om förlusterna i och för sig icke äro oöverkomliga, likväl för lång tid försvåra eller rent av omöjliggöra organisationsarbetet icke endast inom orten utan långt utanför den bygd, som närmast beröres av förlusterna. I och för sig är ju detta också fullt förklarligt. Men härigenom framstår så mycket tydligare angelägenheten utav, att föreningarna skötas på ett ur ekonomisk synpunkt rationellt sätt och att kontroll- och revisionsarbetet fungerar effektivt. Tanken på att genom särskilda konsulenter och revisorer, utbildade av och anknutna till ett centralt organ, tillhandagå föreningarna i deras verksamhet synes därför synnerligen beaktansvärd.

Lantbrukssällskapets hemställan, i vad den avser statsbidrag till revisions- och konsultationsverksamheten, går ut på att dylikt bidrag skulle genom sällskapets bemedling lämnas till andelsföreningar, som för revision respektive konsultation anlita personer, vilka för sådant ändamål auktoriserats av lantbrukssällskapet. Bidraget till revision skulle utgå till föreningar, vilkas årsomsättning ej överskrider en miljon kronor, med ett belopp av högst 100 kronor per år och förening, dock högst med hälften av hela kostnaden för revisionen. Bidraget till konsultationsförrättningar skulle utgå med 50 kronor per förrättningsdag, dock högst med hälften av föreningens totalkostnad (dagtraktamente och reseersättning) för förrättningen. Statsbidragen skulle äga utbetäckas av lantbrukssällskapet på respektive föreningars vägnar efter företeende av räkning å förrättningskostnaden samt förenings fullmakt att lyfta understödsbeloppet.

Mot nyssnämnda riktlinjer för utlämnande av statsbidrag till revisions- och konsultationsverksamheten har jordbruksutredningen i stort sett icke haft något att erinra. Lantbruksstyrelsen, till vars yttrande statskontoret uttalat sin anslutning, har ansett nödvändigt, att taxa för revisions- och konsultationsarvodena samt för reseersättningen prövas

och fastställes av Kungl. Maj:t. För egen del är jag av den uppfattningen, att nu ifrågavarande verksamhet, särskilt innan närmare erfarenhet vunnits, bör bedrivas efter så fria former som möjligt. På grund härav torde vara mindre lämpligt att redan från början binda arbetet genom särskilda taxesatser för ersättningen. Om så skedde, skulle man kunna befara, att hinder i särskilda fall skulle — till skada för det syfte, som med statsbidraget avses — kunna möta mot anlitanande av just den arbetskraft, som för ett särskilt ändamål skulle vara mest kvalificerad och lämplig. Korrektiv mot missbruk i form av alltför höga ersättningar torde i erforderlig mån ligga däri, att ersättningens fastställande sker av lantbrukssällskapet, vars sakkännedom och omdöme i detta hänseende synas i sig innebära nödig garanti.

Då jag icke har någon erinran att göra mot den uppskattning av anslagsbehovet, som lantbrukssällskapet gjort, och mot vilken jordbruksutredningen icke haft något att invända, tillstyrker jag, att för ändamålet må anvisas ett anslag av tillhoppa 40,000 kronor. Anslaget torde bära givas karaktären av reservationsanslag.

Vad därefter beträffar det till *upplysnings- och organisationsverksamhet* begärda anslaget har jordbruksutredningen, som förut nämnts, uttalat som sin avsikt att i fortsättningen av sitt arbete söka utarbeta en plan för andelsverksamhetens organisation inom jordbrukets skilda grenar, varför jordbruksutredningen ännu icke vore i tillfälle slutligt bedöma, huruvida uppgiften som centralorgan för andelsrörelsen bör tilläggas lantbrukssällskapet. Med hänsyn till angelägenheten utav, att planmässiga åtgärder för andelsrörelsens befrämjande må kunna vidtagas så snart som möjligt, borde enligt jordbruksutredningens mening hinder icke på denna grund möta att för nu ifrågavarande ändamål bereda erforderliga bidrag av statsmedel redan för budgetåret 1930/1931. Anslaget skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att användas, i den mån närmare riktlinjer för andelsverksamhetens ordnande inom skilda produktionsgrenar bleve utarbetade och av Kungl. Maj:t godkända. Även lantbruksstyrelsen — till vars yttrande statskontoret uttalat sin anslutning — har tillstyrkt, att medel i angivet syfte må ställas till Kungl. Maj:ts förfogande.

Med hänsyn till den betydelse, andelsrörelsen äger för en gynnsam utveckling av jordbrukets ekonomi, synes det mig vara en även för det allmänna angelägen uppgift att söka bidra till denna rörelsens reorganisation och utvidgning. Jag tillstyrker därför, att statsanslag må anvisas såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för en upplysnings- och organisationsverksamhet huvudsakligen av det slag, som av lantbrukssällskapet angivits. Det torde visserligen kunna ifrågasättas, att statsbidraget ställes till lantbrukssällskapets förfogande. Med hänsyn särskilt till det inom jordbruksutredningen pågående utredningsarbetet rörande andelsrörelsens planläggning torde emellertid fog finnas för den upp-

fattning, som kommit till uttryck i de i ärendet infordrade yttrandena, nämligen att ett eventuellt statsanslag tillsvidare må ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att av Kungl. Maj:t, efter närmare prövning av frågan om lämpligt centralorgan för jordbrukets andelsrörelse, användas såsom understöd till upplysnings- och organisationsverksamhet för denna rörelses befrämjande.

Vad angår anslagsbeloppets storlek har jordbruksutredningen som sin uppfattning uttalat, att det av lantbrukssällskapet för ändamålet begärda beloppet 60,000 kronor knappast vore tillräckligt för att stå i rimlig proportion till de betydande arbetsuppgifter och kostnader, som i detta sammanhang måste tagas i betraktande. Även för min del är jag av den åsikten, att betydelsen för jordbruksnäringen i allmänhet av den fråga, det här gäller, är så väsentlig, att uppoffringen från det allmännas sida av ett större belopp än nyss nämnts vore motiverad. Lika med jordbruksutredningen anser jag emellertid välbetänkt att icke ifrågasätta högre anslagsbelopp redan för nästa budgetår, särskilt som närmare riktlinjer för verksamhetens bedrivande under en längre tidsperiod ännu icke föreligga utarbetade. Jag tillstyrker därför, att för ändamålet må av riksdagen för budgetåret 1930/1931 äskas ett anslag å 60,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för med anslaget avsett syfte. Jämväl detta anslag torde böra givas karaktären av reservationsanslag.

Under återopande av vad sålunda anförts, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1930/1931 anvisa

dels såsom bidrag för anordnande genom Sveriges allmänna lantbrukssällskap av revisions- och konsultationsverksamhet inom jordbrukets andelsrörelse ett extra reservationsanslag av ..... kronor 40,000,

dels ock såsom bidrag till upplysnings- och organisationsverksamhet för befrämjande av andelsrörelsen inom jordbruket ett extra reservationsanslag av ..... kronor 60,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Joh:s Thygesen.